

Prosodi i L2-inlärnning

Inlämningsuppgift i

Fonologi II

Stockholms Universitet
VT 1993

Lärare: Björn Hammarberg

Robert Eklund
[zɔ:bɛtɛ:k^hlɛnd]

Inledning

Jag skall i denna kria belysa området prosodi vid L2-inläring, dvs, ge en översikt över vad problem området bjuder forskaren, hur dessa problem skulle kunna förklaras eller modelleras samt ge en överblick över den litteratur som till dags dato har sett dagens ljus inom denna forskningsfär. Jag har emellertid tyvärr inte lyckats komma över alla de artiklar vars existens jag till titel och innehåll blivit underkunnig om. Jag har heller inte lyckats komma över alla de artiklar som refereras till i de artiklar jag läst, utan tar ”mina” artikelförfattares ord för goda (något jag inte skulle gjort om det rört sig om en C-uppsats!), och ”skickar vidare” referenserna i god tro. Jag föredrog denna metod, snarare än att referera till min källa i de fall denna inte är ursprungskällan.

Det som följer har givits följande struktur: först diskuteras i allmänna ordalag vad prosodi egentligen kan sägas vara, dvs hur det skiljer sig från andra fonologiska entiteter. Därpå redogörs kortfattat för ett förslag till en fonologisk modell som söker inlemma prosodin beskrivningen. Därefter följer en redogörelse för några mer specifika problem – såsom perception av prosodi i L2, inläring, skillnader mellan vuxna och barn vid inläring av L2-prosodi, skillnaden och/eller diskrepansen mellan svårighetsgraderna för inläringen av ett L2:s syntax/morfologi och dess prosodi med mera. I samtliga dessa fall refereras till undersökningar/artiklar, och författarnas resultat/förklaringar redogörs för. I inget av fallen kommer metoderna *per se* att diskuteras i detalj, utan kommer enbart tillhandahållas en kortfattad beskrivning av problemställningen, resultaten, hypoteserna och de (eventuella) förklaringsmodellerna.

Vad är prosodi?

Ett första problem utgörs givetvis är definiera vad prosodi egentligen är, och på vad sätt den förhåller sig till andra parametrar i språk och språkinläring.

Det första att säga är att det sätt på vilket F_0 varierar i princip inte skiljer sig markant från språk till språk. En F_0 -kurva måste relateras till något underliggande för att få betydelse.¹

Traditionellt kan man säga att prosodi är vad som sker ovanför den segmentella nivån, åtminstone i indo-europeiska språk; man skulle argumentera för att tonspråk har prosodiska element ”nere” på den segmentella nivån, då intonationsförlopp har semantisk mening.² Om vi emellertid bortser från detta eventuella problem så kan man säga att prosodi är vad som sker suprasegmentellt. Prosodi skulle då inkludera områden som ren intonation (F_0 -kurvor), betoning (framhävning av vissa stavelser relativt intilliggande stavelser) och kvantitet/duration.

James (1987) påpekar att de få studier som behandlat L2-intonation lingvistiskt har sett prosodiska/suprasegmentella system som språkområden oberoende av basala segmentella strukturer, och har formulerat problem och lösningar mera på fonetisk än fonologisk basis. James (ibid) hävdar, i kontrast mot detta, att mönster av tonhöjd, betoning och kvantitet utgör integrerade delar i ett språks fonologiska grammatik. Argument för att fonologiska modeller på något sätt måste inkludera prosodi ges av anhängare av alla samtida ickelinjära fonologiska teorier, såsom *metrisk fonologi* (**Selkirk** 1980; 1984, **Hayes** 1981; 1984, **Giegerich** 1985), *autosegmentell fonologi, prosodiska teorier* samt *dependensteorier* (**Anderson & Durand** 1986) (samtliga dessa referade till i James, ibid, s 119). James påpekar att man kan skapa modeller för prosodiska entiteter motsvarande segment. Dessa skulle t ex kunna sägas vara stavelse, fot, fras och tongrupp, vilka skulle existera som självständiga konstituentenheter.

---

¹ Även om man i viss grad kan förstå helt hummat tal. I sådana fall så extrapolerar emellertid nog lyssnaren kontextuellt fram en sats som ”passar in” i situationen och superponerar den hummade F_0 -kurvan därpå för att få fram en sats med betydelse.

² Nämnas kan att **Olof Axelsson**, musikutövare vid Lunds universitet, arbetar på att kartlägga hur europeiska psalmer fick ”korrigeras” melodimässigt vid mission i Zimbabwe eftersom själva den tonala konturen i psalmmelodierna gav de bantuspråktalande infödingarna semantiska konnotationer som prästerna inte ville att psalmerna skulle förmedla (uppgifter antecknade av mig vid Symposium för ograduerade musikforskare i Stockholm 11–12 maj 1990; Axelsson bidrog inte skriftligt till symposierapporten, tyvärr!).

Ett förslag till en inkorporering av prosodi i en fonologisk modell

Det hävdas att intonation tillägnas relativt tidigt under L1-inläringen, men sent under L2-inläringen (**Crystal** 1986) (mera därom senare). James (ibid) framhåller att man måste hålla isär en fonetisk och en fonologisk tolkning av detta. Barn som lär sig L1, och även vuxna som lär sig L2, kan på fonetisk basis vara kapabla att upprepa tonala mönster, utan att för den skull ha tillägnat sig kunskaper om det fonologiska systemets prosodiska implikationer, dvs att en gestalt-tolkning kan ligga till grund för ”korrekta” prosodiska kunskaper, men att den fonologiska kompetensen saknas. James framhåller prosodins fonotaktiska funktion, att man inte kan tolka en F_0 -kurva per se, utan att den måste relateras till en underliggande lingvistisk sträng av tal. System för regelbaserad generering av tonala förlopp har givits av bl a **Leben** (1976), **Ladd** (1983), **Gussenhoven** (1983) och **Pierrehumbert** (1980). Enligt dessa system så länkas – mycket kortfattat – höga och låga autosegment via konventioner till strukturella lager, som på så sätt bygger upp en prosodisk-fonologisk representation av ett yttrande. Prosodisk representation kan således ses som ett hierarkiskt ordnat system av enhetsnivåer, där varje nivå karakteriseras av den obligatoriska närvaron av ett starkt element samt flera (eller inget) svagare element enligt mönstret:

NIVÅ: **SATS**
          BISATS
          FRAS
          ORD
          FORMATIV (= minsta enhet med självständig definition i lexikon)
          STAVELSE
          SEGMENT
          .
          .
          .

... där alltså varje nivå definieras av ett starkt och flera eller inget svagare element. Detta åskådliggörs av James medelst gängse trädstrukturer. En L2-inlärares problem skulle (mycket kortfattat!) enligt detta sätt att se på saken då vara att lära sig L2:s kontrastiva användning av STARKA/SVAGA loci i denna hierarki. Tillägningen av prosodi kan sägas vara en expansion och tolkning av basala fonem och ord i en suprasegmentell kontext.

Prosodi versus syntax/morfologi

Ett fenomen som ofta observerats är den diskrepans som råder mellan vuxna språkinlärares förmåga att tillägna sig främmande språks syntax och morfologi på ett sätt som föga skiljer sig från infödda talares kompetens, och samma inlärares praktiskt taget undantagslösa oförmåga att lära sig tala ett främmande språk brytningsfritt, dvs tillägna sig prosodisk kompetens.

En mängd olika försök till förklaringar till detta har under årens lopp sett dagens ljus. **Neufeld** (1987) ger en översikt över några av dessa, som här kortfattat återges. Under den första halvan av detta århundrade sågs språkinläring som en normalt distribuerad variabel. Andra hävdade att all slags inläring inte var så mycket en fråga om talang som om motivation och *reinforcement*. I och med **Chomsky** (1957) och **Penfield** (1959; 1965) så ändrade man dock generellt uppfattning. Språkinläring började ses som något biologiskt, en inherent förmåga lagrad i hjärnan. Bl a så pekade (pekar) man på hjärnans lateralisering (något som också skönjes hos djur i olika hög grad och som korrelerar väl med vad man kallar ”intelligens”). Alternativa synsätt finns dock. Bland andra **Neufeld** (1974; 1978) menar att denna ”biologiska” förklaring – som bland annat implicerar en ”brytpunkt” i tiden, bortom vilken man inte dels inte kan lära sig ett främmande språk utan brytning, dels inte kan lära sig L1 inte kan förklara den del av vuxna L2-inlärare som faktiskt lär sig tala L2 utan brytning. Neufeld menar att skillnaden mellan vuxna och barn inte nödvändigtvis behöver ligga i en inherent förmåga med en biologisk programmering, utan kanske snarare i deras respektive psykologiska disposition.

Ioup & Tansomboon (1987) observerar också ovan nämnda gap mellan inläring av å ena sidan syntax, där en praktiskt taget infödd kompetens kan uppnås, och å andra sidan fonologi, som verkar omöjlig att uppnå L1-kompetens i efter puberteten, vilket har förklarats med (**Lenneberg** 1967) just att lateraliseringsen av hjärnan skulle vara fullbordad vid denna "kritiska" tidpunkt. Detta skulle också förklara varför barn inte verkar ha några problem med att tillägna sig ett främmande språks fonologi.

Krashen (1973) menar dock att denna förklaring inte håller, eftersom lateraliseringsen i princip är färdig i 5-årsåldern. Detta baseras på att vid dikotisk lyssning så upphör höger öras fördelar att öka vid femårsåldern, och barn börjar prestera som vuxna. Det finns dock problem med denna metod som jag inte går in på här, men som Ioup et al. påpekar (ibid, s 335).

Andra forskare har velat vända sig från biologiska förklaringsmodeller och i stället förklara fenomenet medelst socio-affektiva variabler. Pionjärer på området var **Guiora et al** (1975) som menar att det faktum att uttalsförmågan verkar minska efter puberteten, till skillnad från den grammatiska/lexikala förmågan skulle kunna förklaras med att ljudsystemet ligger mycket närmare ens självidentifikation, och att därmed ett psykologiskt motstånd skulle råda mot att ändra sina fonologiska strukturer. Ytterligare evidens för denna hypotes kan tänkas existera i det faktum att en viss mängd alkohol¹ förbättrar uttal och prosodi (Ioup och Tansomboon, ibid).

Såväl **Neufeld** (1987) som Ioup och Tansomboon (ibid) har medelst experiment sökt pröva olika hypoteser rörande denna skillnad. Jag börjar med att redogöra för Neufelds experiment.

Neufelds (1987) ville undersöka om fullkomliga noviser kunde lära sig att uttala främmande satser brytningsfritt med ett minimum av instruktion. Han lät en grupp engelskspråkiga studenter upprepa japanska, kinesiska och eskimåiska fraser utan att ge dem minsta lexikal, syntaktisk eller slik information. Studenterna (som samtliga deltagit i experiment tidigare) högmotiverades genom att de sades vara ytterst språkbegåvade och att man ville testa hur fort de egentligen kunde lära sig främmande språk. Infödda talare fick sedan värdera de engelska studenternas prestationer, med den felaktiga informationen att vissa av talarna på banden kunde vara infödda, men att ingen behövde vara det. Resultaten blev att – efter enbart 18 timmars instruktion – en stor del av studenterna hade lyckats prestera så bra uttal att de infödda talarna/bedömarna var klenetrogna till uppgiften (senare dem delgiven) att det rörde sig om uteslutande icke infödda talare. Neufeld påpekar att en modell som inkluderar en "kritisk period" svårigen kan förklara detta (samtliga studenter var klart äldre än "brytgränsen"). En invändning mot detta experiment skulle kunna vara att vad studenterna testades i var enbart en fråga om fonetisk (eller enbart "ljudmässig") härmning, något som inte nödvändigtvis implicerar språklig förmåga. En fråga som Neufeld också ställer är huruvida studenterna hade lyckats lika bra om de dessutom hade tvingats hålla reda på lexikal och grammatisk info.

Ioup & Tansomboon (1987) utformade ett experiment för att testa dels L2-inlärares perceptuella förmåga, dels deras produktiva förmåga. Båda dessa parametrar ville man kontrollera för att se huruvida interferens från engelska (L1 i detta fall) kunde förklara resultaten i något eller båda fallen. Man lät ett antal försökspersoner (barn och vuxna) lyssna på olika toner i thais samt iaktta en del spetsfundigheter i thais grammatik. Man fann då att vuxna fpp och barn-fpp hade helt motsatta problem: medan vuxna fpp hade stora problem med toner, så hade barnen problem med syntaktiska strukturer. Detta gällde både perception och produktion. Ett undantag utgjorde dock "humning" där samtliga grupper kom nära infödda fonemiska tonkonturer. Resultaten visar att det för barn som lär sig Thai gäller att ton är bland det första som lärs in, oavsett om Thai är L1 eller L2. För vuxna är ton bland det sista som lärs in. Konsekvenser av detta, menar författarna, är att en förklaringsmodell baserad på affektiva (dvs, sociala eller motivations-) parametrar får svårt att förklara varför barn inte har några svårigheter med att lära sig ton, men syntax, medan det omvända gäller för vuxna. Vad slags motivation eller social egenskap skulle förklara detta fenomen? Författarna menar att man i stället kanske skall söka svaret i hjärnans lateraliseringsen. Tons mest framträdande drag är tonhöjd, och experiment har visat att just tonhöjd processas i den högra hjärnhalvan, medan språkliga förmågor verkar ligga i den vänstra hjärnhalvan. Även tonens dynamiska kontur är ett drag som skulle processas i den högra hjärnhalvan.²

---

¹ Liten, kan det antas (förf anm!).

² När tonhöjd har presenterats oberoende av språk så har det visats dels att höger hjärnhalva har ett försprång (**Kimura** 1964; **Curry** 1967; **Darwin** 1968), dels att tonhöjd processas bilateralt (**Shankweiler & Studdert-Kennedy** 1967; **Darwin** 1968; **Bogen & Gordon** 1971), och till och med subkortikalt (**Curry** 1968).

Spellacy & Blumstein (1970) presenterade vokaler inbäddade i dels melodier, dels i ord för dikotiskt lyssnande fpp. När vokalerna presenterades i ord skönjde man ett övertag för höger öra (dvs, vänster hjärnhalva), medan det motsatta rådde när vokalerna presenterades i melodier. Detta skulle, menar Ioup & Tansomboon, på att tonhöjd i språk processas i vänster hjärnhalva (när det gäller fonemiska distinktioner), och att en lateraliseringsmodell inte kan förklara skillnaden mellan barns och vuxnas förmåga att urskilja ton. De fortsätter dock med att hävda att satskonturer har visats processas i höger hjärnhalva, och att höger hjärnhalva således spelar en viktig roll vad gäller propositionellt bruk av intonationskonturer (bl a **Blumstein & Cooper** 1974). På grundval av forskning rörande lateraliseringsmodellen av hjärnan formar Ioup och Tansomboon hypotesen att barn som tillägnar sig lingvistisk ton först percipierar holistiskt, och först senare internaliserar den fonetiskt och kopplar den till en fonetisk kontrast. Dessa – och andra resultat, som här inte redogörs för – skulle tyda på att orsaken till att vuxna är sämre på att tillägna sig prosodi och intonation än barn är att vuxna mer (eller till och med uteslutande) förlitar sig på den vänstra hjärnhalvan för att lösa lingvistiska uppgifter, dvs även de uppgifter som den högra hjärnhalvan är bättre på. Humningsövningar har ju visat att vuxna är lika bra som barn på att kvasi-exakt återge L2-F₀-konturer. Förklaringen till att prosodi skulle vara så svårt att tillägna sig i högre ålder skulle således vara ett generellt bruk av andra kognitiva strategier.

Ytterligare en undersökning som behandlar skillnaden mellan vuxnas och barns tillägnande av tonala aspekter är **Schmid** (1986). Hon undersökte skillnaden mellan hur barn och vuxna tillägnar sig svenskans tonaccenter (grav och akut accent). Generellt gäller att såväl barn som vuxna tillägnar sig tonaccenterna relativt sent i språkutvecklingen. Vad som skiljer barn och vuxna åt är att medan alla barn (normalt) tillägnar sig tonaccenterna, så finns det många vuxna som aldrig gör det. Schmid diskuterar samma förklaringar som ovan behandlats (Lenneberg, Krashen, Penfield m fl), men introducerar även **Lados** (1957) *Kontrastiva Analys* samt **Eckmans** (1977) utveckling av denna, *Markedness Differential Hypothesis* (MDH). Denna senare går ut på att element som är universellt markerade och skiljer sig från L1 kommer att bjuda på problem vid L2-inläring, medan element som inte är markerade inte kommer att bjuda på samma problem vid L2-inläring. Ytterligare en faktor Schmid nämner (som tidigare nämnts) är motivation och sociala faktorer. Schmid påpekar att barn normalt har lärt sig svenskans grundläggande betoningsregler vid en ålder av 2;6 vilket rimmar väl med studier över engelska barns utveckling (**Allen & Hawkins** 1980). Resultaten av experimentet visade att barn övergenererar (upp till 5-årsåldern) accent 2 (den förment markerade) medan vuxna övergenererar accent 1 (den icke-markerade). Märk väl att såväl barn som vuxna gör mycket få fel vad gäller betoningsplacering! Slutsatserna Schmid drar är att i bägge grupperna så lärs accenterna in sent, och att både L1- och L2-inlärare har problem med att lära sig accentsystemet. Det faktum att barn och vuxna använder sig av totalt motsatta strategier reser frågan vilka dessa respektive strategier är. Schmid menar att barn antagligen lägger en skönsplacering av accent 2 på alla polysyllabiska ord, och senare modifierar denna strategi när böjningssystemet lärs in. Vuxnas strategier, menar Schmid, skulle kunna förklaras i ljuset av MDH, och det faktum att accent 2 är den markerade (åtminstone inom indo-europeiska språk). Emellertid så finner Schmid ingenting i sina data som tyder på att vuxna talares icke-produktion av accent 2 skulle bero på att accent 2 är mer markerad. Schmid menar att det inte är säkert att MDH automatiskt fungerar på samma sätt för prosodiska fenomen som för segmentella dito.

Rytm

En annan av prosodins parametrar är vad man skulle kunna kalla rytm. Rytm markeras prosodiskt med (snabbt) stigande F₀ eller ökad duration/kvantitet (i den mån dessa båda ord nu används för att beteckna samma sak!). **Wenk** (1985) har undersökt hur inlärare med franska (som har fast ordbetoning) som modersmål lär sig engelska (som har fri ordbetoning). Franska är vad Wenk kallar *trailer-timed* och engelska *leader-timed*. Wenk visar att ett intermediärt språk (IR) skapas under inläringen. IR uppvisar initialt drag från både franska och engelska men L1:s drag avvecklas under senare skeden i inläringensprocessen. Wenk påpekar också att frågor rörande L1:s påverkan på L2 kan ställas med olika utgångspunkt. Dels kan man ställa frågan om hur mycket L1-mönster som dyker upp i IR (vad Wenk kallar *cross-linguistic question*), dels kan man undersöka i vilka kontexter L1-transfer faktiskt realiseras i L2 (*variationist question*), samt relatera L1:s olika grader av påverkan på L2 till inlärares allmänna kunskapsnivå (*developmental question*).

Proceduralisering

Ytterligare en parameter som kan användas av inlärare av ett L2 är vad **Dechert & Raupach** (1987) kallar *proceduralisering*. De skiljer på vad de kallar deklarativ kunskap ("kunskap att") och proceduraliserad kunskap ("kunskap hur"). Det förra innebär att lära sig fakta och använda dessa. Deklarativ kunskap inlärs på ett "allt-eller-ingenet"-sätt och kan snabbt inlemmas i ens kunskap helt enkelt genom att det påpekas. Proceduraliserad kunskap innebär att man vet hur man skall göra saker. Den kan tillägnas delvis och inlärs ofta gradvis. **Fitts** (1964) menar att man vid L2-inläring går från deklarativ till procedurell kunskap genom den allmänna kognitiva process som benämnes proceduralisering. I sin *Representation Model* hävdar **Slowiaczek** (1981) att prosodin är den initiala organisatorn vid språkinläring. Information som upptar prominenta platser i den prosodiska representationen lärs in lättare än information som "döljs" i densamma. Dechert & Raupach (ibid) formulerar hypotesen att språk till stor del är uppbyggt kring vad de kallar binomialer (*binomials*), färdiggjorda *chunks* större än ord. Ett exempel som de ger (ibid, s 83) är

"A man and a woman"

Dechert & Raupach menar att sådana grupperingar med fastställd prosodisk representation finns klara att gripa till i tal. Dessutom är de klara semantiskt och syntaktiskt. De hävdar att flytande L2-produktion i hög grad beror på graden av möjligheten att tillgripa sådana "färdiga" binomialer. I ett experiment där fpp fick återberätta en tecknad serie (med en historia som "lurade" läsaren, och således var kognitivt belastande) fann de att fpp i hög grad använde sig av slika proceduraliserade formuleringar som "islands of reliability". Emellertid fann de också transfer av dessa formuleringar. Fpp (tyskspråkiga) direktöversatte (till engelska) idiomatiska tyska formuleringar vilka inte hade direkta motsvarigheter i engelska. De drar slutsatsen att den prosodiska representationen av proceduraliserade enheter (som ovan) spelar en stor roll hur flytande L2 kan produceras. Om det råder samstämmighet mellan L1 och L2 vad rör dessa enheter så kan språkprocessningen förenklas avsevärt. De menar vidare att i det stora komplex av konceptuella, schematiska, lexikala och fonologiska nivåer som kunskap i ett språk inkluderar så är det troligt att dessa formaliserade enheter lagras i minnet främst baserat på prosodisk prominens.

Ett problem i sig är huruvida produktion och perception kan beskrivas med samma modeller, och redogöras för med samma förklaringar. **Broselow, Hurtig & Ringen** (1987) behandlar specifikt perception av L2-prosodi. Deras hypotes är att transfer från L1 förekommer även i perception av L2. I ett experiment lät de engelsktalande fpp identifiera fyra toner i mandarin, varav en (ton 4) i stort sett var identisk med den tonala konturen i engelsk satsfinal deklarativ stavelse. Broselow et al hoppades kunna bevisa tvänting: det första var att den ton – ton 4 – i mandarin som hade en fonetisk motsvarighet i engelska skulle vara lättast att identifiera. Det andra var att de "fel" som de engelska fpp skulle göra skulle kunna förklaras i termer av engelsk intonation. Resultaten av experimentet tyder på att ton 4, som hade en akustisk motsvarighet i engelska, var lättast att känna igen för engelska fpp. Däremot så hade fpp mycket svårt att känna igen ton 4 när den inte stod i satsfinal ställning, dvs den ställning där den engelska motsvarigheten uppträder, vilket författarna tolkar som ett klart tecken på interferens. Svårigheten att känna igen ton 4 i andra ställningar än satsfinala tolkar författarna som ett tecken på negativ transfer. Fenomenet transfer rörande prosodi skulle alltså finna stöd hos Broselow et al.

Leather (1987) behandlar också interferens vid perception av L2. Vid 30 månaders ålder synes de flesta barn ha utvecklat sitt L1:s fonologiska system, men barn kan i vissa fall distingera mellan ljud som inte hör till L1 så högt upp som i 4-årsåldern. I ett experiment lät Leather engelska, holländska och kinesiska fpp lyssna till minimala par i mandarin. Samtliga tre grupper vara kapabla att göra erforderliga perceptuella distinktioner mellan de mandarinska minimala paren, ehuru kineserna visade sig vara något mera konsistenta i placeringen av fonemgränsen. Själva gränsens läge varierade dock inte nämnbart mellan de trenne grupperna. Det faktum att engelska och holländska fpp efter minimal träning lyckades placera in fonemgränser i mandarin mer eller mindre på samma plats som infödda talare tyder på att något slags process som kombinerar auditoriella och fonetiska strategier är involverad.

Ytterligare en undersökning av hur ett L2:s F_0 förstås finns utförd av **Cruz-Ferreira** (1987). Hon hävdar att intonation utgör en självständig nivå i språk, men att intonation "samarbetar" med den lexiko-grammatiska struktur med vilken särskilda mönster uppträder. Hon hävdar att en talares föga tillfredställande uttal i L2 beror på att talare tar med sig mönster från L1 vilka inte passar in i L2:s

struktur (ERGO: transfer). Studier av icke infött bruk av intonation finns gjorda rörande produktion (**Anderson** 1970; **McNaught** 1978), men, hävdar Cruz-Ferreira, korrekt produktion (eller reproduktion!) av intonationsmönster skulle kunna bero på ren ”skicklighet”, som här skulle vara skild från språklig kompetens i L2. Cruz-Ferreira använde sig av engelska och portugisiska fpp, och skilde på interpretativa och perceptuella uppgifter i sitt experiment, och delade upp responserna i diskriminering (förmåga att avgöra om två yttranden hade samma eller olika mening), interpretation (förmåga att ge mening åt ett mönster) och identifiering (att känna igen mönstret presenterat isolerat). Vissa av de mönster hon använde var gemensamma för engelska och portugisiska (både fonetisk struktur och mening), vissa gemensamma bara till fonetisk struktur, vissa gemensamma vad rör fonetisk struktur men implicerar olika betydelse (etc). Hennes resultat föranleder henne att argumentera för att icke infödda lyssnare använder sig av systematiska procedurer för tolkning av L2:s intonationsmönster. Vidare fann hon tecken på såväl positiv som negativ transfer.

Sammanfattning

Som synes av presentationen ovan så bjuder området prosodi i L2-inläring på en del specifika problem och frågeställningar. Ett problem av mer övergripande art är hur man skall inlemma en prosodisk beskrivning i en allmän fonologisk modell. Ett synsätt är att betrakta prosodiska entiteter av HÖG och LÅG såsom liggande i en hierarki av fonologiska entiteter, och att dessas placering och anpassning till den lingvistiska omgivningen måste läras in av såväl L1- som L2-inlärare. Sådana beskrivningar (för placering av ordacenter) finns gjorda för svenska av bland andra **Bruce** (1977) och **Gårding** (1970; 1977).

Ett annat problem är den skillnad som finns mellan hur vuxna L2-inlärare kan tillägna sig å ena sidan syntax och morfologi, och å andra sidan prosodi. Medan det inte är ovanligt med kvasi-infödd kompetens rörande det förra så hör det till ovanligheten att vuxna L2-inlärare lyckas lära sig ett L2 utan brytning. Ett relaterat problem här är att barn inte har samma (utan kanske snarare motsatt!) problem. Olika förklaringsmodeller har givits, bland annat neurologiska (att hjärnans lateralisering skulle vara orsak till att just tonhöjd percipieras annorlunda hos vuxna och barn), psykologiska (bland annat skillnad i motivation, men också att ens självidentitet gör mer motstånd mot att ändra ens tonala mönster, dessa hängande mer ihop med identiteten sådan den utvecklas under puberteten), med mera. Samtliga dessa förklaringsmodeller verkar finna stöd i undersökningar, men samtliga stöter också på problem med att förklara vissa fenomen som dyker upp. Således kan (som ovan refererats) t ex en förklaringsmodell baserad på olika slags motivation inte förklara den konsekventa motsattheten i barns och vuxnas respektive problem med å ena sidan syntax/morfologi och å andra sidan intonation. Dessutom så har det visats att vuxna (som har problem med intonation vid språklig perception och produktion) mycket väl kan åstadkomma (efter mycket lite instruktion) kvasi-infödda intonationsmönster om dessa ”förklätts” till annat än rent språklig form.

I vad mån interferens spelar in vid prosodisk inläring är också ett problem som behandlas inom området. Undersökningar har påvisat såväl existensen av positiv som negativ interferens, samt även skapandet av ett intermediärt språk med drag av både L1 och L2. Dock har det också påvisats att inlärare utan någon som helst tidigare erfarenhet mycket väl kan göra distinktioner rörande prosodiska fenomen i ett L2, som inte nämnvärt skiljer sig från infödda talares dito. Detta skulle kunna förklaras med att det i sådana fall inte rör sig om en fonematisk processning, utan i stället en rent fonetisk (-akustisk) bearbetning av indata. Experimenten ovan refererade till har i hög grad undersökt enstaka och separerade fenomen och frågeställningar, och man kan (som också har gjorts) fråga sig om samma resultat (rörande t ex tonal produktion/perception) skulle erhållas om de i experimenten ingående personerna dessutom parallellt hade tvingats hålla reda på lexikal och syntaktisk information, vilket ju är fallet vid ”riktiga-livet-inläring”.

Ett annat problem är huruvida det föreligger någon skillnad mellan perception å ena sidan och produktion å den andra. Det har visats att inga dramatiska skillnader verkar föreligga mellan perception och produktion påverkas/processas vid L2-exponering. Således har till exempel interferens påvisats i bägge fallen.

En intressant hypotes (se **Dechert & Raupach** 1987) är att prosodiska formler – färdiggjorda enheter – lärs in i såväl L1 som L2 och att det bibliotek man skaffar sig av sådana vid L2-inläring i hög grad påverkar graden av ”inföddhet” vid uttalet av L2.

Kunskap om vilken roll prosodi spelar vid L2-inläring har givetvis teoretisk bäring och motivering, men kanske framför allt pedagogisk. Som påpekats av bland andra **Bannert** (1990) och andra (bland ovan refererade forskare, särskilt Schmid, som avslutar artikeln med en redogörelse för pedagogiska implikationer) så utgör uttalet en mycket viktig del av hur en L2-talare uppfattas och bedöms av sin omgivning. Om nya metoder vid språkundervisning skulle kunna leda till att L2-inlärare generellt skulle kunna tillägna sig bättre uttal, så skulle detta avsevärt kunna förenkla deras liv.

Referenser & Bibliografi

- Allen, G. D. & S. Hawkins. 1980. **Phonological rhythm: Definition and Development.** I J. Yeni-Komshian, J. Kavanaugh & C. A. Ferguson (red.) *Child Phonology, Volume I: Production*, New York, Academic Press.
- Anderson, K. O. 1970. *Some Aspects of English Language Interference in Learning German Intonation.* Doktorsavhandling, University of Colorado.
- Andersson, J. & J. Durand. 1986. **Dependency phonology.** I J. Durand (red.), *Dependency and nonlinear phonology*, London, Croom Helm, 1–54.
- Bannert, R. 1990. *På väg mot svenskt uttal.* Studentlitteratur, Lund.
- Blumstein, S. & W. Cooper. 1974. **Hemispheric processing of intonation contours.** *CORTEX*, **10**, 146–158.
- Bogaen, J. & Gordon, H. 1971. **Musical tests for functional lateralization with intracarotid amobarbital.** *NATURE*, **230**, 5295; 524–525.
- Broselow, E., R. Hurtig & C. Ringen. 1987. **The perception of second language prosody.** I G. Ioup & S. Weinberger (red.), *Interlanguage Phonology, The Acquisition of a Second Language Sound System*, Cambridge, Newbury House Publishers.
- Bruce, G. 1977. **Swedish Word Accents in a Sentence Perspective.** I *Travaux de l'Institut de Linguistique de Lund XII*, Lunds universitet.
- Chomsky, N. 1957. *Syntactic structures.* The Hague, Mouton.
- Cruz-Ferreira, M. 1987. **Non-native Interpretive Strategies for Intonational Meaning: An Experimental Study.** I A. James & J. Leather (red.), *Sound Patterns in Second Language Acquisition*, Dordrecht, Foris Publications.
- Crystal, D. 1986. **Prosodic development.** I P. Fletcher & M. Garman (red), *Language acquisition*, Cambridge University Press, Cambridge, 174–179.
- Curry, F. 1967. **A comparison of left-handed and right-handed subjects on verbal and non-verbal dichotic listening tasks.** *CORTEX*, **3**, 343–352.
- Curry, F. 1968. **A comparison of the performances of a right hemispherectomized subject and 25 normals on four dichotic listening tasks.** *CORTEX*, **4**, 144–153.
- Darwin, C. 1969 [sic!]. **Auditory Perception and Cerebral Dominance.** Dissertation, University of Cambridge.
- Dechert, W. och Raupach, M. 1987. **Prosodic Patterns of Proceduralized Speech in Second and First Language Narratives.** I A. James & J. Leather, *Sound Patterns in Second Language Acquisition*, Dordrecht, Foris Publications.
- Eckman, F. 1977. **Markedness and the contrastive analysis hypothesis.** I *LANGUAGE LEARNING*, **27**, 315–330.
- Fitts, P. M. 1964. **Perceptual-motor skill learning.** I A. W. Melton (red), *Categories of Human Learning*, New York, Academic Press, 244–285.
- Giegerich, H. 1985. *Metrical phonology and phonological structure: German and English.* Cambridge University Press, Cambridge.
- Guiora, A., M. Paluszny, B. Beit-Hallahmi, J. Catford, R. Cooley & C. Dull. 1975. **Language and person-studies in language behaviour.** *LANGUAGE LEARNING*, **25**, 43–62.
- Gussenhoven, C. 1983. *A Semantic analysis of the nuclear tones of English.* Bloomington, Indiana University Linguistics Club.
- Gårding, E. 1977. **The Scandinavian Word Accents.** I *Travaux de l'Institut de Linguistique de Lund XI*, Lunds universitet.
- Gårding, E. 1970. **Word tones and larynx muscles.** *Working Papers* 3:20–46. Phonetics Laboratory, Lunds universitet.

- Hayes, B. 1981. *A metrical theory of stress rules*. Bloomington, Indiana University Linguistics Club.
- Hayes, B. 1984. **The phonology of rhythm in English**. I *LINGUISTIC INQUIRY*, 15: 33–74.
- Ioup, G. & A. Tansomboon. 1987. **The acquisition of tone: a maturational perspective**. I G. Ioup & S. Weinberger (red), *Interlanguage Phonology, The Acquisition of a Second Language Sound System*, Cambridge, Newbury House Publishers.
- Kimura, D. 1964. **Left-right differences in the perception of melodies**. *QUARTERLY JOURNAL OF EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY*, 17, 355–358.
- Krashen, S. 1973. **Lateralization, language learning, and the critical period**. *LANGUAGE LEARNING*, 23, 63–74.
- Ladd, D. 1983. **Phonological features of intonational peaks**. I *LANGUAGE*, 59: 721–59.
- Lado, R. 1957. *Linguistics Across Cultures*. Ann Arbor, University of Michigan Press.
- Leather, J. 1987. **F₀ pattern inference in the perceptual acquisition of second language tone**. I A. James, & J. Leather, *Sound Patterns in Second Language Acquisition*, Dordrecht, Foris Publications.
- Leben, W. 1976. **The tones of English intonation**. I *LINGUISTIC ANALYSIS* 2: 67–103.
- Lenneberg, E. H. 1967. *Biological functions of language*. New York, Wiley.
- McNaught, J. 1978. *The Prosodic Competence of a Sample of French Speakers of English*. Master's-avhandling, University of Manchester.
- Neufeld, G. 1974. **Foreign Language Aptitude. An Enduring Problem**. I Rondeau (red), *Some aspects of Canadian applied linguistics*, Ectre Educatif et Culturel Inc.
- Neufeld, G. 1979. *A theoretical perspective on the nature of linguistics aptitude*. I *INTERNATIONAL REVIEW OF APPLIED LINGUISTICS*.
- Neufeld, G. 1987. **On the acquisition of prosodic and articulatory features in adult language learning**. I G. Ioup & S. Weinberger (red), *Interlanguage Phonology, The Acquisition of a Second Language Sound System*, Cambridge, Newbury House Publishers.
- Penfield, W. 1959. *Speech and brain mechanisms*. Princeton, Princeton University Press.
- Penfield, W. 1965. **Conditioning the uncommitted cortex for language learning**. I *BRAIN*, 88:787–798.
- Pierrehumbert, J. 1980. *The phonology and phonetics of English intonation*. Doktorsavhandling, MIT.
- Schmid, B. 1986. **A comparative study of children's and adults' acquisition of tone accents in Swedish**. I *LANGUAGE LEARNING* 36, 185–210.
- Shankweiler, D. & M. Studdert-Kennedy, M. 1967. **Identification of consonants and vowels presented to left and right ears**. *QUARTERLY JOURNAL OF EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY*, 19, 35–63.
- Slowiaczek, M. L. 1981. *Prosodic units as language processing units*. Doktorsavhandling, University of Massachusetts, Amherst.
- Selkirk, E. 1980. **The role of prosodic categories in English word stress**. I *LINGUISTIC INQUIRY* 11:563–605.
- Selkirk, E. 1984. *Phonology and syntax*. Cambridge, MIT Press.
- Spellacy, F. och Blumstein, S. 1970. **The influence of language set in ear preference**. *CORTEX*, 6, 430–439.
- Wenk, B. J. 1985. **Speech Rhythms in Second Language Acquisition**. I *LANGUAGE AND LEARNING*, 28.